

SZILÁGYI ALADÁR

„A képek is elavulnak, de új viszonyba helyezhetők”

Párbeszédben Czakó Zsolt művészetéről

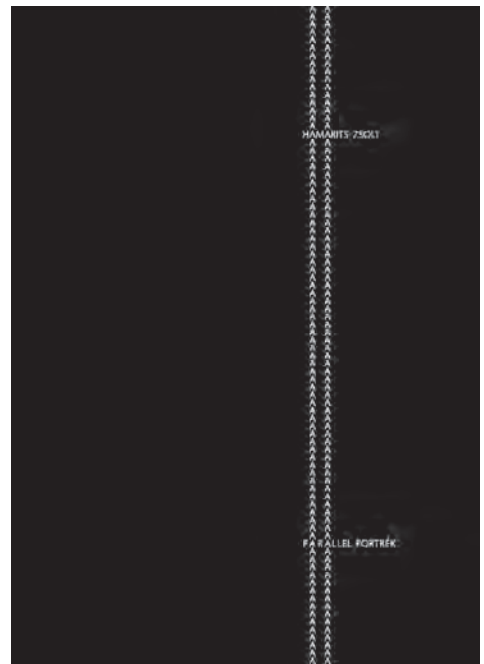
Művészet

Lapszámunk képzőművésze, Czakó Zsolt vizuális nyelvi kísérleteiben a képalkotás különböző területei a kölcsönhatásuk révén termékenyítően erősítik egymást. A *Budapest Galéria* termeiben szeptember 9. és október 9. között tartott kiállításának beharangozója szerint „vizuális nyelvi alapokból építkező látásmódja, amelyben a ritmust, a téri viszonyokat, minőségeket, struktúrák és rendszerek kapcsolatait vizsgálja, elősegíti saját eszköztárának, vizuális szókincsének artikulálását”. Munkásságát párbeszéd, beszélgetés formájában prezentáljuk.

Utánad kutakodva, az Elprojekt.hu honlapjára feltett curriculumod fölött olvastam Rólad: grafikával, tipográfiával és fotóval foglalkozik, boldogan él. Megosztanád velünk részletesebben ennek az ars poeticával felérő, nagyon puritán mondatnak a valóságtartalmát?

A fotográfia felől érkeztem a képek világába, a betűkbe csak később szerettem bele. Azóta a kettő együtt van bennem, azok a munkák kedvesek különösen a számomra, ahol a kettőről együtt gondolkodhatom. A könyvek tervezése különösen izgalmas számomra, ezek közül jó néhány magánkiadásban avagy kicsi kiadóknak készült. Sokszor teljesen szabad kezet kaptam, hogy a könyvtárgy egészéről mint olvasás-élményről gondolkodhassak, kísérletezhessek. Egy kollégám, miután végignézte a munkáimat, meglepődött, hogy mennyi mindent nem ismert, ugyanis a boltban ezek közül a könyvek és albumok közül jó pár egyáltalán nem kapható. *Titkos könyvtervező vagyok* – vettem oda neki –, de engem is meglepett, hogy még a díjazott könyveim (így az elmúlt években két fotográfiai témájú könyv, a pécsi *Focus csoport* albuma és Hamarits Zsolt *Parallel portrék* című könyve) sem kaphatók. Az egyik, szívemhez közelálló

CZAKÓ ZSOLT (1965, Pécs) tipográfus, alkalmazott grafikus. Meghatározó volt számára az Apagyai Mária és Lantos Ferenc által képviselt művészeti szemlélet. A szeriális arculattervezés minden területén tevékenykedik kisnyomtatványtól a televíziós spotokig, inzertekig. Az új szemléletű alkalmazott grafika népszerűsítése érdekében számottevő szervezőmunkát fejt ki.

munkám Zelk Zoltán *Sirály* című verséből készült 15 évvel ezelőtt, az özvegy, Sinka Erzsébet kiadásában, Orbán György bibliofil barátom közbenjárásával. Most az 1956-os forradalom 60. évfordulójára a Bakáts téri templomban Gyuri felkérésére egy egynapos virrasztásra animációt készítettem belőle. A könyvben, csakúgy, mint a filmen, betűk és képek „versszakai” egy képzeletbeli vörös horizont alá és fölé helyezkednek, a fájdalomküszöb körül lebegnek. Visszatérve a kérdésedre, annak utolsó mondatára, hogy miért van az egysoros CV-ben benne az, hogy „boldogan él”?

Egy alkotónak két dolog tud örömet okozni: az első, amikor a gondolat megszületik, majd később formát kap, tehát amikor végigmegy az úton, az alkotás folyamatán. A másik pedig, amikor ezeket a munkákat publikussá teszi: kiállítja, bemutatja, megjelenik. Engem az első erőteljesebben izgat, az okozza a nagyobb örömet. De úgy adódott, hogy ebben az évben a Múcsarnokban is megjelent pár munkám, önálló kiállításom is volt a Budapest Galériában, és ahogyan említettem, az '56-os megemlékezések részeként éppen a napokban egy templomtérben hozhattam létre egy installációt. Hatalmas roncsolt vasakat, összepréselt katonai csajkákat, kulacsokat vittünk be az Ybl-épületbe, ami kapcsán erős jelentésmódosuláson mentek át, s mellette több ezer ember nevét, az áldozatokét, vetítettük korabeli filmek, illetve a már említett *Sirály* című animáció kíséretében a templom nyers

falára. Ilyen esetekben a létrehozás és a megmutatás nagyon közel van egymáshoz. Az ilyen erős élmények nagyon fontosak számomra.

Folyóiratunk olvasói legutóbb a Várad 2016/5. számában találkozhattak a neveddel, amikor Határtalan és/vagy végtelen címmel a Nemzeti Szalon nagy fotóművészeti seregszemléjéről írtunk. A Képek és pixelek kollektív tárlaton a Vocabula Cadunt monumentális térinstallációval voltál jelen. Hogy „a szavak elkopnak”, Arisztotelész óta tudjuk, Samuel Beckett is újraigazolta ezt. Gondolom, nem belemagyarázás, hogy a tipográfus, a

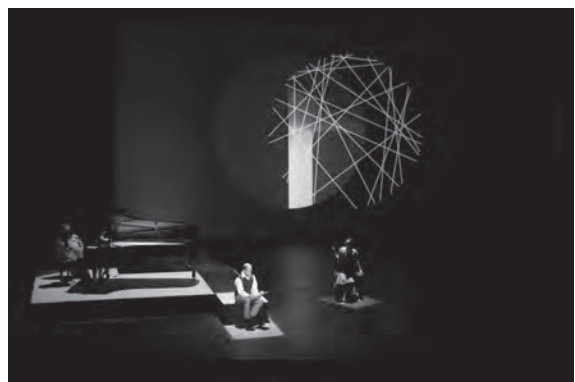
könyvtervező Czakó Zsolt a kódexművész illuminátorok lelkületével viszonyult ehhez a témához?

Most két külön dologra is utalsz. Elsőként az *Illuminációk* című, könyv tematikájú 2015-ös múcsarnokbeli kiállításra, amely a Fény éve részeként jelent meg, a *Vocabula Cadunt* pedig egy 2016-os installációm. Mindkettőnél az foglalkoztatott,

Részletek a Debussy élete hat tételben című előadásból, MŰPA, 2012–2013

hogy ma mit jelent a hagyományos értelemben vett olvasás. Nem csak a betűkbe zárt jelentésekre, hanem a képek olvasására is gondolok. Újra kell fogalmazni az ember és a könyv viszonyát, ma máshogyan kell felépülni egy könyvnek dramaturgiai értelemben is, az íróknak is máshogyan szükséges fogalmazniuk, és a képszerkesztőnek, könyvtervezőnek is egész máshogyan kell dolgoznia, mert ma más a befogadás, mint volt ötven vagy akár tíz évvel ezelőtt. Mára meghatározó mértékben változott meg a képekhez való viszonyunk: ez részben mennyiségi kérdés is, miközben nagyon felkészületlenek az emberek a képek befogadásával kapcsolatban. Nem tanítják meg őket látni, képeket olvasni. A látás csak úgy, tulajdonképpen magától alakul, de nem edukáljuk a szemet, az agyat. Ez a mai világban komoly kérdéseket vet fel. Példaként említeném a Művészetek Palotájában évek óta futó *Literárium* sorozatot, avagy egy másik, a *Debussy élete hat tételben* című színpadi sorozatot. Ezeken az esteken Novák Eszter rendező és Zeke Edit díszlettervező olyan előadásokat képzelt el, amelyekben színpadi jelenségek, felolvasások, zenedarabok és elméleti írások együtt jelennek meg, tehát ehhez a heterogén anyaghoz szerettek volna olyan vizuális közeget, amely egyfelől segít egyben tartani a műsor egészét, másfelől segíti az erős látványokhoz szokott nézőt a mű befogadásában. Sokáig foglalkoztattott, hogy miként lehet olyan látványt készíteni, amely nem vonja el a néző figyelmét a színpadon ülő beszélgető partnerekről, így Eszterházy Péterről, Nádas Péterről, Kertész Imréről avagy Parti Nagy Lajosról, nem illusztrálja azt, ami a színpadon történik, ugyanakkor mégsem alárendelt a kép, hanem nagyon is koncentrált jelenlét. Balogh Balázssal sokáig kísérleteztünk, mert az ilyen estekben ráadásul sok a spontán elem, a beszélgetések egy része ott alakul a helyszínen. Arra jutottunk, hogy minden műfaj a saját nyelvén szóljon meg, és azt mondja el, amit azon a nyelven el lehet. Legyen az szöveg, zene, avagy kép. Színháznyelvi kísérletként gondolok rá. Nagyon lassan változó képi közeget alakítottunk ki, amely egy lassú folyamatként értelmezhető, az önálló képállapotok érzeteket mutatnak, vizualizálnak. *Vocabula Cadunt* – a szavak elavulnak? A képek is. De új viszonyba helyezhetők. Engem a konstrukciók létrehozása érdekel, több elem kapcsolatát, viszonyát vizsgálom. Teljesen mindegy, hogy ez egy könyvlelapon, a vásznon, avagy egy templomtérben jelenik meg.

Részletek a Debussy élete hat tételben című előadásból, MŰPA, 2012–2013

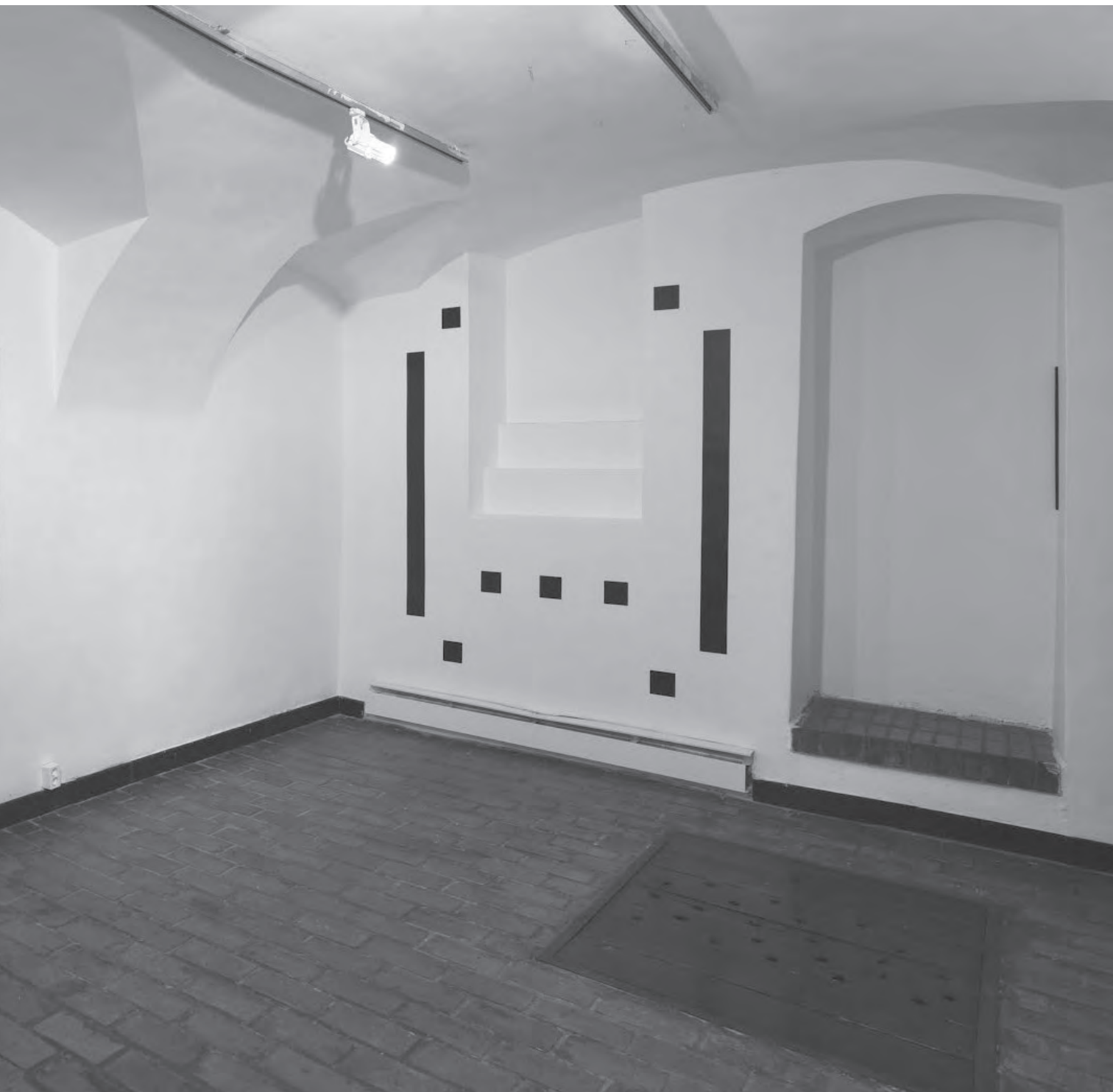
Vizuális experimentumaidban a tipográfia, a grafika és az animáció jegyben jár. A betűművesség lehetőségei manapság szinte korlátlanok, hiszen túlléptek a kétdimenziós képkalkotáson, a betűk dinamikája közvetlen a primer tartalmakat gazdagítja. A Te eredeti megfogalmazásodat hasznosítva: a korszerű betűtervezés »retinajutalmat« kínál(hat) a néző/olvasó számára. Lehet-e reménységünk arra, hogy az efféle, gazdagabb üzenetet hordozó, a könyvtárgy egyediségén is túllépő dekorativitás a Gutenberg-galaxis újraéledését, továbbélését biztosíthatja?

Azt gondolom, hogy erre a kérdésre a korábbiakban már válaszoltam. A világ változik, benne a képek is, a befogadás is, a technológia is. Ezek összefüggenek, és új helyzeteket teremtenek. Ezeket a viszonyokat szükséges értelmezni és újrafogalmazni akár az alapkérdéseket is. Mit jelent ma könyvet olvasni? Mit jelent ma a kép? Általános válaszom nincsen, próbálok nyitott lenni, figyelni és jól kérdezni.

Szeptember 9. és október 9. között volt látogatható a Budapest Galériában A fehértől a feketén át a fehérig / Fotó, videó, intermédia, installáció című reprezentatív kiállításod. Egy méltatód szerint „Czakó Zsolt vizuális nyelvi kísérleteiben a képalakítás különböző területei sohasem különülnek el, hanem kölcsönhatásuk termékenyítően erősíti egymást”. Gondolom, kellő önismerettel rendelkezél ahhoz, hogy egy kívülálló objektivitásával válaszolj: melyek azok a sajátos, „czakói” eszközök, megoldások, szemléleti jegyek, amelyek akár egy szimpla kiadványtervtől egy tévéarculat-elemen keresztül egy operaelőadás mozgóképtervégig nyomon követhetők, amelyek megkülönböztetik munkáidat a többi multimédiás designer alkotásaitól?

Számomra kép van. Ez egy abszolútum. Nem teszek különbséget autonóm kép és tervezőgrafika közt. Szegény kép nem tudja, hogy belőle egy darab van és ő műalkotás, avagy több ezer készül belőle és könyvborító avagy plakát. Az arany-metszés vagy más kompozíciós elvek ugyanúgy vonatkoznak mindkettőre. A kategóriákat a kereskedelem és a kommunikációs iparágak hozták létre, sajnálatosan ez visszahat nemcsak a képek árára, de az alkotók presztízsére is. A kiállításokban olyan alkotások, képi gondolatok, vizuális kísérletek jelentek meg, amelyeket egyes esetekben felhasználtam egy animáció egyik fázisképeként, színpadképként, egy

*Enteriőr-részlet a Fehértől a feketén át a fehérig című önálló kiállításból, Budapest Galéria, 2016
(fotó: Rosta József)*

*Pécs2010 vizuális
arculatának részletei,
2005–2008*

Ő MŰVŐLÉSI VÁROS, SZARASZ,
HA KÉRDEZNEK, NEM TUDNÁM, HOGY MILYEN VAGY,
NEKEM A VÁROS MINDÖRÖKRE.

cég arculatában avagy autonóm képként. Számomra nincs különbség kép és kép között.

„A képekkel, vizuális nyelvvel való kísérletezés, a műfajok és művészeti ágak közötti átlépés érdekel a legjobban” – vallottad valahol. Nemde, az Általad és Somogyi Krisztina vizuális intelligencia kutató által alapított Articsók Stúdió éppen ezt a kérdéskört hivatott szolgálni – mások bevonásával is?

Az elmúlt húsz év során az Articsók Stúdió sokféle munkával találkozott, különböző szerepekben volt, bár többnyire a kulturális identitás létrehozása területén dolgoztunk. Kicsi stúdió vagyunk, de hatalmas projekteket is vittünk. Ilyenkor társművészeket és egyéb szakmák területéről hívunk be olyan kollégákat, akiknek a szemléletében a kísérletezésre, a konceptuális gondolkodásra való nyitottság megvan. Párbeszéd alapú a gondolkodásunk, így azok a munkák voltak igazán sikeresek, ahol a megbízó is így gondolt ránk, azaz magát a feladatot is ezáltal újra lehetett értelmezni.

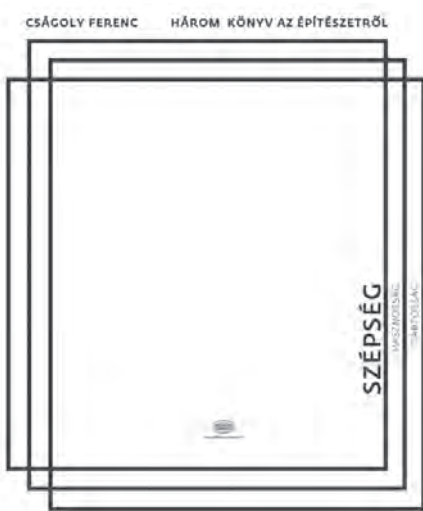
Ténymegállapításként közlöm olvasóinkkal: Czákó Zsolt immár évtizedek óta a világ vizuális alkotóinak élvonalába tartozik. Minden ismertsége és elismertsége mellett, pályafutása során a kudarcok sem kerültek el. Engedelmeddel rákérdezek: hogyan is volt az, hogy éppen Pécsen, szívbeli városodban, ahol a legnagyobb szabású projekt, az Európa Kulturális Fővárosa program arculattervezője voltál, háromesztendei munka után lemondnál az együttműködésről a szervezőkkel?

Érdekes, hogy kudarcként említéd a pécsi példát. Bennem nem így maradt meg, annak ellenére, hogy valóban ott hagytam a folyamatot, és nem én fejeztem be azt. Pécsiként nagyon fontos volt számomra, hogy a város új lehetőséget kapott az Európai Kulturális Főváros rendezvénytől. Értelmiségieknek egy nem is szűk csoportja gondolkodott azon, hogy miként lehetne ezzel a lehetőséggel úgy élni, hogy az valóban elősegítse a város fejlődését. Nem recepteket, kereskedelmi logikákat és politikai érdekeket tartottunk szem előtt, hanem az volt a kérdés számunkra, hogy a kultúra és a kulturális iparágak hogyan tudnak új életet hozni egy olyan városba, ahol ennek amúgy gazdag múltja van. Többen csalódtunk, amikor pár év sikeres és lendületes előkészítés után más logikák kezdtek érvényesülni. A folyamatot működtető szervezet és a pályázatot megnyerő értelmiségiek között egyre nagyobb volt a távolság. Már nem tudtam egyetérteni azzal, ami történt. Addig csináltam, amíg hittem benne. És akkor hagytam ott, amikor megrendült a bizalmam. Én így nem kudarcként gondolok a kilépésemre, hanem egy jó döntésként értékelem azt.

A laikus számára követhetetlen, hogy mi minden változik, újul meg a tipográfia, az infografika, a fotográfia, a mozgókép kísérleti módon való alkalmazása, a számítástechnika, egyáltalán: a szoftverek fejlesztése terén. Czákó Zsolt ezeket a technikákat alkalmazó alkotóként és egyetemi oktatóként is, egyaránt benne van ennek a világnak „a sűrűjében”. Hogyan tovább, milyen lehetőségeket látsz a közeljövőben erre nézvést?

Az egyetemeken való jelenlét azért is izgalmas, mert így színészekkel, képzőművészekkel és designerekkel beszélgetek folyamatosan arról, hogy a kép, a látvány és általában a világ változása számunkra mit jelent. A trendeknek, divatoknak, az újdonságnak önmagukban nincsen fontos-

Három könyv az építésze-tről című sorozat, Akadémiai Kiadó, 2013

*A Magyarok a Bauhausban című
kiállítás arculata és katalógusa,
2010*

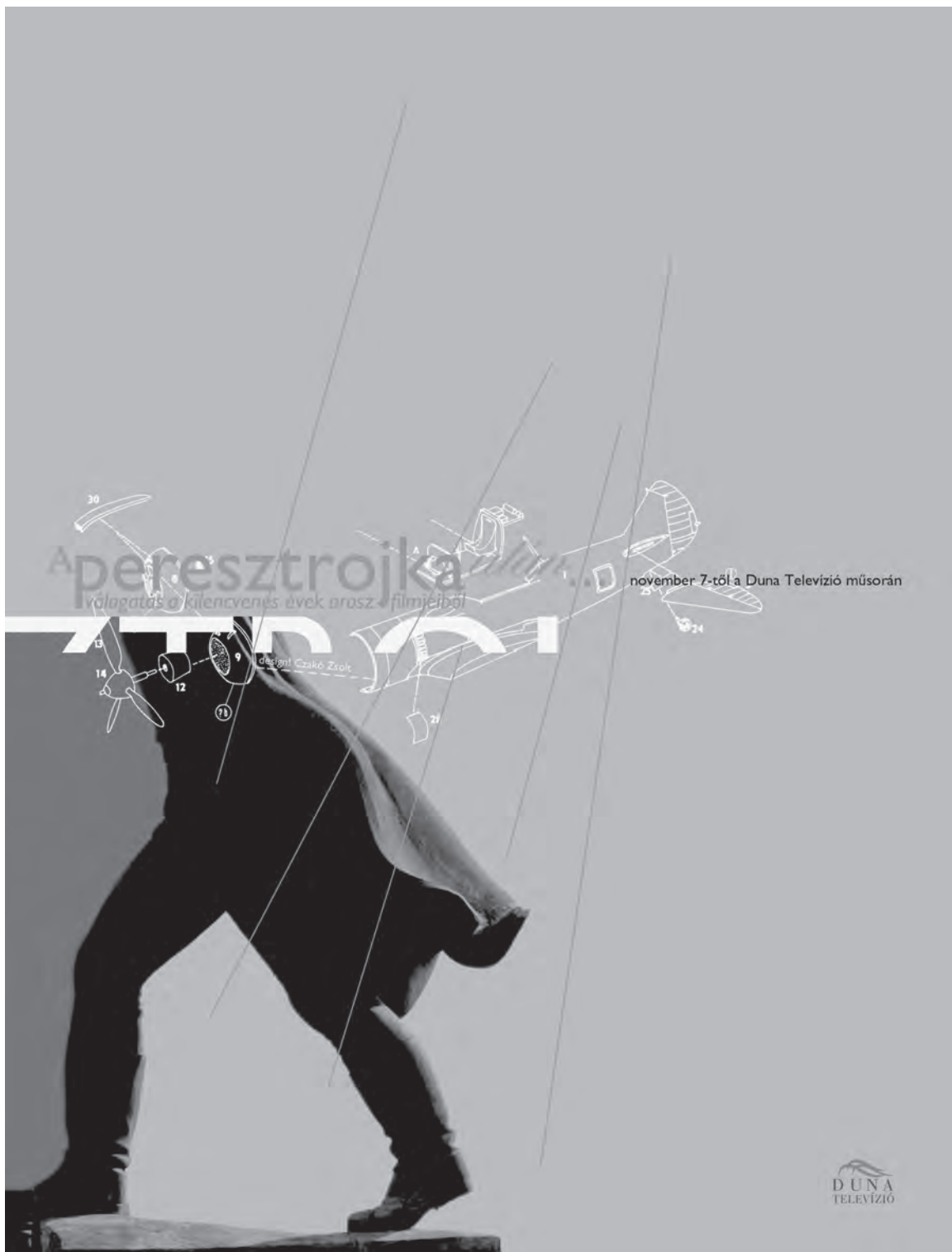
ságuk, engem nem is érdekelnek. Figyelem őket, mert ez is a világ része, de figyelmen kívül is hagyom őket. Nyitott szemmel járok. Ennyi.

Engedelmeddel, ezeket a – talán bonyolultultra sikeredett – felvételeimet hadd zárjam egy igen egyszerű kérdéssel. 1994-ben látott napvilágot a Rövidülni kezdett, üvegtokos Somogyi Krisztina novellájából. Mi az, hogy „üvegtokos”?

Krisztina érzékeny novellája az álom és az ébrenlét határán mozog, így szerettem volna, ha már az első találkozás a tartalommal nem hagyományos. Így került e novellából készült könyv egy üvegtokba. A törekenység nem csak anyagra érthető. És a taktilis élmény, ahogy egy üveghez viszonyulunk, megfogjuk, majd kicsúsztatjuk belőle a könyvet, nos, ez a felvezető mozdulatsor elengedhetetlen a későbbi olvasás élményének teljességéhez.

A BALTEX HOME
arculatának installációja

A Duna Televízió filmsorozatának
grafikája a Filmvilág című
lapban jelent meg

*A Duna Televízió filmsorozatainak
promóciói a Filmvilág című
lapban jelentek meg*

Satyajit Ray

u j

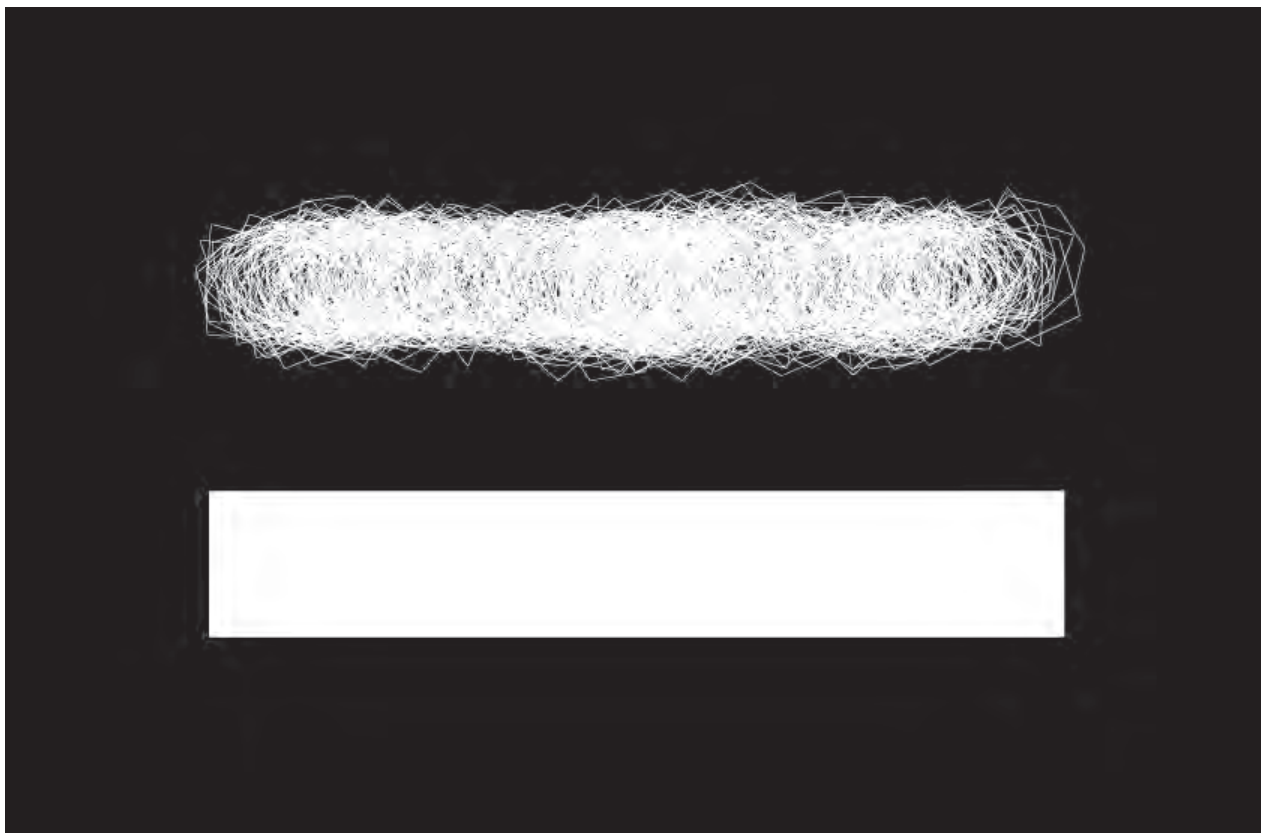
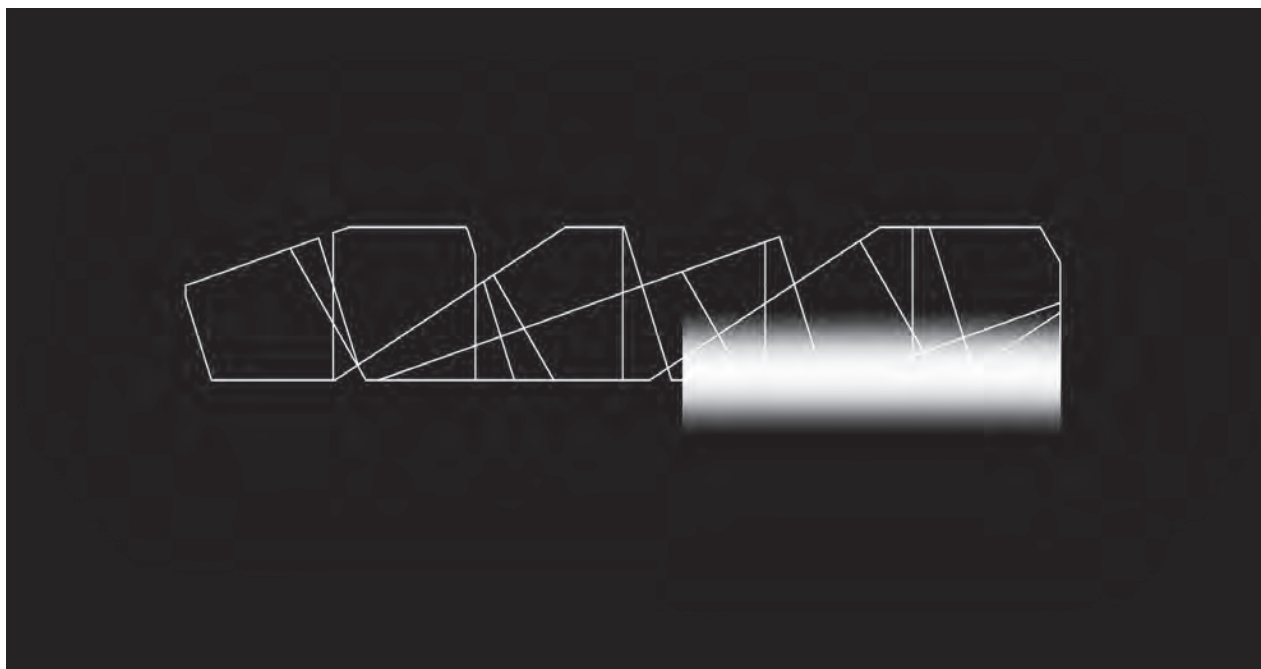
t r i l ó g i á j a

t r i l ó g i á j a

Pather Panchali

Aparajitó

Apur Sansar

*Részletek a Debussy élete hat
tételben című előadásból, MŰPA,
2012–2013*

*A Duna Televízió filmsorozatainak
promóciói a Filmvilág című
lapban jelentek meg*

